

Enélkül a kényszer nélkül bizonyára zavartalanabban tudta volna megmutatni széles szabású és mély erejű költői képességeit. Ösztöne mélyén sokkal közelebb áll a költészet a valósághoz, mint a modern költői iskolák bármelyik nagyságában. Az a közvetlen kifejezés, amire Petőfi adott a világirodalomban páratlan példát, a tárgynak, az érzésnek és a gondolatnak primär egységessége: ez rejlik Oláh elfeledett naivitása mélyén is. Ha megleti és hozzáadja a líra fejlődésének új eszköz- és stíluseredményeit, új és teljes költészetet teremt. Bolyongása azonban másfelé vitte. Eleven képzelete és heves érzőképessége a realitások közt találja meg igazi önmagát. Az alakrajznak, a mozgékony szemléletnek, a szatírának meglepő élessége a leleplező erőig növekedik benne, de érzelmi feszültsége gyakran ezt is a látomásig fokozza, — a levegő elmosódik s a történet bizonytalan térben mozog tova (*Szegény Magyarok*). Ha elfelejti képzelt önmagát s reális talajon marad, a magyar húnuszból szívott életnedv úgy tör föl belőle, mint a gejzir, búvészévé válik a kifejezésnek, az önkéntelen jellemző erőnek, az alakok köre fogott szilárd kompozíciónak. A *Táltos fiú* elképzelésében és megvalósulásában, a legszebb és legmagyarabb regék egyike. De szertelenségét ritkán tudja ily neki való istrángba fogni, látomásai gyakran élettelen tombolások, érzelmi viharai képzelődések, erotikája felfűjt és éretlen, mint egy sihederé. Legállandóbb művészi kvalitása találó és tiszta formaképessége, zengő, modernül magyaros, gazdag beszéde.

(Pécs.)

Várkonyi Nándor.

A PLATONISTA RIMAY.

A tizenötödik és tizenhatodik század neoplatonista mozgalmaj kétségkívül megtermékenyítették a magyar szellemi életet is. A *Minerva* c. folyóirat, amely céljául tűzte ki a magyar szellemi élet múltjának kutatását, több tanulmányban mutatott rá ennek a kérdésnek irodalmunkban való fontosságára. Kimutatható volt, hogy az új platonizmus világító sugarai már a magyar Katalin-legendában fényeskednek (*Minerva*, 1922: 228). Huszti József szélesen megalapozott kutatásai a tizenötödik századi magyar platonista törekvéseket gazdag új anyaggal dokumentálták. Tanulmánya (*Minerva*, 1924—5. évf.) alapvető kiindulásul szolgálhat a kérdés további nyomozóinak. A szétfolyó neoplatonizmus történetébe kapcsolódik Janus Pannonius asztrológiája (*Minerva*, 1928), Dudith András filozófiája (*Minerva*, 1923 és Faludi János, u. o. 1928). A reneszansz „udvari ember“ platói gyökereit Szerb Antal fejtette föl, befejezetlen szellemtörténeti vázlatában, amely ennek a típusnak magyar vonatkozásaival még adós maradt (*Minerva*, 1926: 268). Legutóbb Zolnai Béla Balassi Bálint költészetét hozta kapcsolatba a tizenhatodik századi platonizmussal. (*Minerva*, 1928. évf.). Egyik külső érve gyanánt Rimay János nyilatkozatát is föllépteti a szerző: a Balassa-apológiának azokat a szavait, ahol a kiténő barok költő Platon mondását idézi. Ez az egy Rimay-idézet könnyen megdöbbentő lehetett volna, ha Zolnai Béla Rimay prózai iratait is átnézi.

Rimaynak volt egy elveszett irata az „udvariságról“ (v. ö. Ipolyi Arnold, *Rimay János államiratai és levelezése*, Bp., 1887, V. és 362. l.). A téma jól beleillik a humanista-platonista gondolatvilágba. Több helyütt filozófusnak mondja,

magát Balassi tanítványa, aki Dante-t (i. m. 37. l.), Epiktetes-t (97. l.), Seneca-t, Petrarca-t, Cicero-t említgeti naplójában és leveleiben. Két helyütt Platon-t is szerepelteti. Atyjaiáról, Madách Péterről írja:

. . . az én bátyám Madách is Platóval és Homerussal nem szólhatván és társaloghatván, nagynak tartja én ellenem magát, ha valamely részeges társával az itcének mértékéről, avagy pásztorával kecskéjének a szőriről és gyapjáról szólhat. (99. l.)

Az anyagiasságot lenéző spiritualizmusnak gögje szól ezekből a sorokból. Platon-t nyilván latin fordításból ismerte Rimay:

Plato is azt mondja, hogy: *sedendo et quiescendo animus prudens fit*, kit bizonyít s tapasztaltat a mindennapi dolgok experientiája is velünk. (334. l.)

A „philosophia usussa“ szerint élő Rimay (98. l.) mesterét a „tudós, poéta, orátor“ címmel illeti (79. l.): ez is amellett bizonyít, hogy magafajta humanistának jellemzi Balassit. Rimay „platonizmusa“ mindenesetre megérdemelne behatóbb tanulmányozást. A *dolce stil nuovo* magyar mesterének prózájára is vonatkozik, amit Salánki mond Erasmus-fordításában: „Ugyan azt tarcs eszedben minden írásokban, mellyek együgyü értelemből és titokból, úgymint testből és lélekből állanak, hogy hátra hagyván a bőit, kiváltképpen az titkos értelemre néz minemü művek az Poeták írásai és az Platonicusoké, de legh felyeb a Sor-írás, mely csaknem az Alcibiad és Sileniséhez hasonló“. A platonizmus története: az idealizmus története.

(Pécs.)

Thienemann Tivadar.

AZ ETHNOLOGIA UTJA.

(JUSTUS BRINCKMANNTÓL — KARL VOSSLERIG.)

A hamburgi Néprajzi Múzeum ötvenéves fennállásának emlékeztére mostanában kerül forgalomba egy nagyalakú, vaskos és gazdagon illusztrált füzet: *Festschrift zum fünfzigjährigen Bestehen des hamburgischen Museums für Völkerkunde* (Mitteilungen aus dem Museum für Völkerkunde XIII, 1928, 4°, 267 lap), amelyet jelentős tanulságok emelnek ki a hasonló iratok érdektelen tömkelegéből.

A jól megcsinált mérleg mindig tanulságos valamely alakuló tudomány történetében: a ultra-eszméltetés egyszersmind egyengeti a jövő útjait. De az ethnologia hamburgi mérlegének ezenfelül a szellemi tudományok „elvi“ sorsára vonatkozólag is vannak fontos tanulságai, ami annál érthetőbb, mert Hamburg ma — Ernst Cassirer, Theod.-Wilh. Danzel, Heinz Werner és a többiek révén — reprezentáló középpontja a kulturtudományok legmodernebb, u. n. „idealisztikus“ irányzatának.